

Szerkesztői szállítás

Belső-kiállításra 21. szám, ha a lap szellemi részét illető közlemények czímzetté.

Az értékes czíkok díjaztatnak. Kéziratok nem adnak vissza.

Előfizetési díj:

Egész évre	12 fr.
Félévre	6 fr.
Negyedévre	3 fr.
Egy órára	1 fr.

Megjelenik minden nap, az ünnepeket követő napok kivételével.

KELET

POLITIKAI ES KOZGAZDASAGI NAPI LAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hova az előfizetések s hirdetések küldendők.

Hirdetési díjak:

Négyezer hasábozott garmond sor ára 6 az Belyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakori hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetések felvételnek:

Bécsben: Oppelk Alajomni (Wollzeile 22)
Hassenstein és Vogler (Neuer Markt 11.)
Pestben: Lang Leopoldnál (Krisztus-t 9 szám emelet.)

„KELET”

előfizetési feltételei:

Egész évre 12 frt. Negyedévre 3 frt.
Félévre 6 frt. Egy órára 1 frt.

Egyes szám ára 5 kr.

Az előfizetési pénzek — legcélszerűbben postai útvánnyal — Kolozsvárra, Stein János könyvkereskedésébe küldendők.

A „Kelet” kiadóhivatala.

Az általános jogérzet.

II.

(D.) Apáinkat táblabíráknak, procurator nemzetnek neveztek. Bár azon közszellem s a hazai törvények amaz általános ismerete, mely e táblabíró nemzetet áthatotta, s közbuzgalmát úgy a polgári életben, mint a harcok viharai közt fentartotta — soká még fennmaradna nemzetünk geniusában!

A mi korunk szereti gunyt üzni már azon tulajdonokból, melyek egy kis nemzetet annyi idegen elem s az eltűnt századok annyi véres közdelmek közt az általa megalapított hazában csaknem ezer éven át változó szerencse közt, mindamellett egész mostanig oltalmazták és megvédették.

Ha a történelem lapjait forgatjuk, ha látjuk azon teljes önfeláldozást, melyet mindannyiszor vetettek öseink a nehéz harcok mérlegébe, ezen spártai erények alapját azon közéletben találjuk, melynek az egész nemzet részese volt, s a mely mindenikben kifejtette a hazai jogok ismeretét, a nemzet törvényeinek tisztelét s ezek által a polgári jogérzetet.

Ez vezette arra a nemzetet, hogy tudott engedelmeskedni önmagának, saját hatalma előtt tudott meghajolni, s ez tartotta fenn évszázadokon át függetlenségét; s csak akkor kezdett a nemzet idegen hatalom alá kerülni, midőn a belviszályok rajta erőt vettek, midőn saját hatalmát többé megbecsülni nem tudta; s ekkor, mert a polgárzat kellő hatalom nélkül fönn nem állhat, került a nemzet mindannyiszor idegen hatalom alá, s kormányozta mindaddig idegen erő, idegen befolyás, míg összetartani, összetartás után saját hatalmát visszavívni, ezen hatalom iránt pedig tiszteletet parancsolni képes lehetett; míg a nemzet visszatérve a köteleltségérzethez, meg tudta tanulni, hogy a nemzet saját hatalmának tisztelete a legfőbb kötelesség, a hazafias önértet kötelessége.

E kötelességet leginkább oly nemzet tudja érezni, a mely kellően művelt arra, hogy jogainak s kötelességeinek öntudatával bírasson; a mely kellően be van avatva a haza közéletébe, s ismeri a hazai törvényeket.

Hazánk őskorában nemzeti királyaink alatt az egész nemzet tagja lévén a törvényhozásnak, óriás népgyűlésekben gyűlt össze a szabadban, s a nemzet által így alkotott törvények önként mentek át a nemzet vérebe és öntudatába, s az általános közszellem biztos alapjául szolgáltak; az alak fejlődése s a népszaporodás kifejleszté a municipalis rendszert, s a municipalis gyűlések lettek a nép jog- és közérzületének forrásai.

De a közéletnek segítségül jött a köznevelés. Tanodáinkban a törvénytanítás általános volt; semmi pályára nem végezhettek a nélkül, hogy a törvényből kellő

ismeretet ne szereztek volna a tanoncok; az iskolavégzettség feltétele volt, bizonyos határokig, a hazai törvényeknek át tanulása is. A természettudós, a theologus, mathematicus köteles volt a jogi tanfolyamot is bevégezni; nem voltak akkor törvénytudatlan papjaink, tanáraink, álló hivatalnokaink: az egész intelligencia ismeré alapjaiban a törvényt, mely kútforrása a közszellemnek s helyes irányítója a valódi hazaszeretetnek.

És épen, mert az egész intelligencia, bármely életpályára készülve, a szaktudományosság minden követelményei mellett, az élet savát: a törvényismeretet megszerezni köteles volt; A nemzet kebelében a valódi jogérzetnek higgadt és józan iránya fejtett ki. A kik ismerik öseink törvényhozói bölcsességét, tudnak az iránt kellő tisztelettel viseltetni, s azokban nem örültségserien nyilvánul a modern eszmék iránti vak örvény, hanem higgadtan képesek számot vetni a mult vívmányai, a jelen követelményeivel s a jövő szebb reményeivel avagy fenyegető veszélyeivel; s így agyukban a rajongás helyett a megfontolás, szívökben a szédelgés mételyei helyett a józan és tiszta hazaszeretet honosul meg, mely a nemzetet úgy a tulkapásoktól, mint a gyáva önmegadástól megmenteni mindig képes leendő.

Mig a köznevelés maga mindig ápolta és propagálta a törvényismeretet, s a helyett, hogy azt csak mint merev szaktudományt tekintette volna, nézte azt a polgári tudás kiegészítő tényezőjének; maga az összes államintézmény segítette a népet ez irányban. A municipalis élet tűzhelyén forrottak ki a reformszemek, melyek a mult intézmények s a reformok összehasonlítását tevén szükségessé, a jogismeretet fejlesztették; a közgyűlések az ő gyűlések természetével bírván, sorompóik nyitva valának ifjak és öregek előtt, s a nemzet különböző nemzedékei egymással kicserélték eszméiket s egy örökön élő közszellem, mint az élet, folyt át a nemzet erein szakadatlanul. Forumainkon a táblabírók, tiszteletbeli jegyzők, irnokok, cancellisták résztvettek a gyűlésekben, hallák a discussiókat, az irodalom előszeretettel foglalkozott a jogkérdések vitatásával. Egy szóval a nemzet benne élt a törvényesség légkörében, áthatott az a férfiakról a nőkre, az apákról, anyákról a gyermekekre, a gazdákról a cselédekre, az intelligentiától az összes népre; nem volt a törvénytudomány sectái, nem kötték azt mereven gyér helyeken fentartható egyetemekhez, censuráltak abból minden főtanodában, minden marchalison, a táblabírói vizsgákon, s igen az ország főtörvényszékén stb.

Ha így a közszellem s azzal a hazaszeretettel, a nobile officiumok iránti érzék általánossá vált, nem természetesen találhatjuk-e azt?

S ha most e helyes irányu közszellem kezd hanyatlani; ha a törvény értéke naponkint inkább hal ki a népből: azon nem csodálkozhatunk, midőn a hazai törvények ismeretét nemhogy népszerűsítve még a népiskolákba is bevitték volna, de kiküszöbölték főtanodáinkból is; a municipalis élet, melyet az általános jogegyenlőséggel képviselési alapra kellett fektetni, többé régi befolyását e téren nem gyakorolja, s nemcsak a nép, de nagy tudományu szakemberek is már nélkülözik a törvényismeretet, s e miatt vak rajongás kezd fejlődni ki a politikában, idegen irány a közszellemben.

Néptanító pótanfolyamok.

(to) A közoktatásügyi ministerium által a néptanítók számára tervezett és folyamatban levő hat hetes pótanfolyamokról, hazaszeret mindenünne kedvező tudósításaink érkeznek. Nem csak a tanítók fejtenek ki erélyt, buzgóságot, de a tanítványok részéről sem hiányzik a szorgalom; különösen a fiatalabb nemzedék vetélkedve iparkodik az ismeretek gyarapítására kínálkozó alkalmat nyomtalanul el nem szalasztani.

Azok, a kik abban helyezik a hazafiságot: hogy kormányunk minden lépéseit gáncsolják, ez intézkedéssel sincsenek meglepődve. Nem egy ellenzéki szájhóstit hallani: ugyan minek azt a sok ezerre menő összeget, mely a tanítók díjazására, s a néptanítók napi élelmére van határozva — a sárba dobni?!

Mi ellenkező meggyőződésben vagyunk. Ezen intézkedésből mindenekelőtt az a nagy különbség tűnik ki, mely van az abszolút hatalom és az alkotmányos kormányzás közt. Ha a mi ügyeink most is abszolút hatalom által Bécsből intéztetnének, a pótanfolyamokra szánt összeget örömelebb fordítják vala titkos besugók díjazására, vagy valamely katonai czafrang behozására a hadseregnek. Minek törődnek a néptanítók fölvilágosítása és az elemi nevelés javításával, hiszen egy abszolút kormánynak nem annyira értelmes polgárookra, mint szolgailag engedelmeskedő alattvalókra van szüksége.

Az alkotmányos kormánynak más elvből kell kiindulnia. Megkivánja ugyan az engedelmességet is a haza polgáraitól, a törvény határai között, de nem kívánhatja, hogy az szolgai legyen; ellenben az értelmesedésre fekteti a nagyobb súlyt, jól tudván azt, hogy egy alkotmányos országának dolgai annál jobb rendben vannak, minél értelmesebbek polgárai.

Ha a néptanítók a legszebb határokig ki akarjuk terjeszteni, gondoskodnunk kell az értelmesedés mentől nagyobb mérvben leendő kiterjesztéséről. Ugyan mikép lehessen kívánni, hogy helyesen szóljon bele a haza dolgainak intézésébe az, ki saját háztartását sem tudja értelemmel rendezni; hogyan várhatunk józan tanácsot attól, a ki a köznap élet legegyszerűbb viszonyaiiban sem tudja magát feltalálni, értelmesen tájékozni.

Népiskoláink képezik a hazai értelmesedés melegágyát, a néptanítók ennek első keretesei. Az alkotmányos kormány nem nézheti el, hogy ezeka kertészek helyett, hogy hasznát, tegyenek rontsanak. Az eddig gyakorlatban volt tanítási módszer szerint, nemigen folytak be a nép sarjai értelmesedés gyarapítására. Évszázadok óta, ugyanis, miből állott népiskoláinkban a tanulmány? Felelet: betűtetésben; a tanító kihagyott egy vagy két lapot az illető kézi könyvből — úgy, a mint szeszélye hozta magával — a növendékeknek betűről-betűre meg kellett tanulni, s a tanító előtt sebesen elpergette: jól végezte kötelességét. Az eddigi tanulmány szerint, a helyett, hogy az iskolából vitt volna ki a gyermek ismeretét: kívülről kellett az iskolába hoznia.

Hogy ez a módszer az értelemnek nem fejlesztésére, de elsatnyítására szolgált, nem szenved kétséget.

Ezen módszernek addig is, míg népiskoláink a tanító-növendékből kikerült tanítókkal lesz általánosan benépesítve — meg kell változnia.

Ha néptanítóink a folyamatban lévő pótanfolyamokból nem visznek haza egyebet magukkal, mint azon meggyőződést: hogy ezen értelemstanió rendszerét tovább folytatni nem szabad: azon meggyőződésben vagyunk, hogy a pótanfolyamokra fordított tetemes költséget alkotmányos életünk hasznára alig lehetett volna gyümölcsözőbben befektetni.

BELFÖLD.

K.-Vásárhely, aug. 28-án.

A baloldali mozgalmak megkezdődtek a kézdi-orbai választó körületben.

Folyó hó 13-án 20—30 baloldali tag gyűlést tartott K.-Vásárhelyt s komoly elhatározással báró Szentkereszti Zsigmondot lépteti fel követjelöltül ezen körületben.

Azt hiszem, a jobboldali férfiak nem szunyadnak, az első lépés megtétele után még jobban fognak tűmörülni Tisza Lajos közlekedési

miniszter körül, ki úgy értettették, hajlandóságot nyilvánítt ezen terület képviselésére. Az hiszem, „egy baloldali tagnak” a „M. P. hasábjain” megjelent, idomtalan kifejezésekkel teljes, s a mivelt irodalom irányával össze nem férő, de a „M. P.” -hoz méltó cikk irányadó nem lévén ezen körületben, mely értelmiségénél fogva hivatalba van a jelenet felfogni, s az idő jeleit belátni.

Méltóságos Lázár Mihály, városunk főispánja a hétváros közzül K.-Vásárhelyre tartja elsőbbsen a bevonulást és béiktatását szeptember 4-ére határozta, szeptember 3-án tartja a bevonulást, diszkapu, banderium fáklyás zenével fogadja a város, 4-én az eskütelétel és beiktatás. 120 személyre leend díszelbéd terítve. — Vajha e díszelgésekhez méltó utóeredményei lennének ezen új hivatalnak, mely abban nyilvánulna, hogy mind a községek ügyei jobban rendeztetnének, mind az egyeseknek ügyei több pontossággal nagyobb lelkiismeretességgel kezeltetnének! Ugy ez új hivatal valóban rég óhajtott szükségét pótolná.

A háromszéki notabilitások egyházi mint világi rendből és hivatali osztályból mind hivatalosok e díszünnepélyre. —

Székely János.

KÜLFÖLD.

Kolozsvár, szeptember 2.

(s.) Bajorországból vettük ma a legújabb és legérdekesebb hírt. A heves küzdelem, melyet nép és kormány a csalhatatlansági dogma meghozása óta Wagner Richard honában az ultramontanizmussal folytat, a zavar a pusztá fenyegetésekről átment a tett térére, midőn a münchen freisingeni érsekhez a vallásügyi miniszterium által intézett rendelettel az új dogmának egész nyíltan, félreismertlenül hadat ízen az új kormány. Tehát Bajorország, a kicsiny, de szelleműs Bajorország az, mely e téren is a kezdeményezés dicsőségét elragadta a többi államok elől, pedig ha valahol, ott bizonynyára volt befolyása a népre a papságnak. A nevezetes okmányból idézzük a legfontosabb részt, azt, mely határozottan ugyan, de méltósággal és hatalmakkal öntudatos érteben menten minden hetvenkedéstől megsemmisíti, tönkreteszi az új dogmát.

„A bajor államjog alapelveinek vezérelvételése, mely az egyház fejének személyes csalhatatlanságáról szóló dogmában fekszik és az államalkotmányának a „placetum regium” ignorálása általi megsértése az államkormányt oly rendszabályokra kényszeríti, melyeket szeretett volna különben elkerülni.

A kormány meg fogja tagadni közreműködését az új tan elterjesztésére s oly rendeletek végrehajtására vonatkozólag, melyek az egyházi hatóságoktól az új tan életbeléptetésére adnak ki; határozottan érvényesíteni fogja az elvet, hogy oly rendszabályok tekintetében, melyeket az egyház az új tant el nem ismerő hívek ellen alkalmazna, minden közreműködést meg kell tagadni, sőt szükség esetében tudni fogja megtalálni az eszközöt, melyek a hívek lelkiismereti szabadságát megőrizhetik.”

„A ngli a nem lenne épen idegen Franciaországgal szövetségre lépni,” ezt a nagy jelentőségű, nem épen absurd, de nem is igen valószínű hírt bocsátják világgá a francia lapok angol forrásból. Az angol kabinet — e szerint — csak a gasteini konferenciák felől akar maguknak bővebb tudomást szerezni s azután rögtön ellenszövetségre lépne Franciaországgal.

Evvel kapcsolatos ama hír, melyet a pesti „Ungarischer Lloyd” indított utnak, hogy közelebről Goresakoff és Thiers Gentben összejezőnének. Mindkét hírre pedig a bécsi „N. F. Press” azt mondja, hogy „sensations-ente,” a mi olyannyira sajátja a nagy német sajtónak, hogy a magyarra nem is lehet le fordítani s annyit jelent, hogy „hazugság”. Majd meglátjuk. Sem egyik sem a másik szövetség nem lehetetlen. Annyi áll, hogy most nagy sürgés forgás van az európai szövetségek konvenciájában. Hogy majd mi jó ki a raffinirozott, diplomatikus csakácsok kezéből: az még titok. De hogy mindenik állam érzi a szövetségzés szükségességét, elég a legközelebb lefolyt háborúra visszaemlékezni. Ha Franciaországnak a mult évben csak egy körömfeketényi szövetegeése van a háta mögött, ha Bismarck nem tudja olyan ügyesen bedugni Európa füleit a vízben lihegő segélyért esdeklő Franciaországtól: ma meg lehet nem exsistál e „nagy Németország.”

NAPI HIREK.

Kolozsvár, szeptember 1.

— **Kerkápoli pénzügyér** aug. 30-án a dezsaknai sóbányát látogatta meg. Tegnapra Kolozvárra várják. Ezuttal a miniszter ur dezsaknáról, Gyulafehérvárra Nagyágras Abrudbányára utazik. Kisérje útját az ohajtott siker.

— **A nagyszebeni cs. kir. katonai törvényszék** a következőket teszi közzé. A nagyszebeni cs. kir. tartományi katonai törvényszék f. évi július hó 8-án kelt legfelsőbb elhatározás alapján és f. é. augusztus hó 10-én kelt 4. oszt. 1449. számú birodalmi hadügyminiszteri rendelvény folytán megszüntetendi tisztí működését. Mi is azon hozzáállással tette ezezzel közbírré, hogy mindazon batáridók, a melyek még nem folytak le a magyar kir. igazságügyminiszterium részéről itt helyett N. Szebenben felállított biztosságnak történendő átadás idejéig, a felek részére, illetőleg az ezentul illetékes polgári törvényszékek előtt folytatandó tárgyalásokra nézve újból kezdődnek.

— **Apáczai Cséri Jánosról**, Erdély tanügyének 17-dik százi e nagy reformátoráról érdemes Szabó Károlynak egy tanulmányt írt, mely Molnár Aladár Néptanodai Encyclopaediájában fog megjelenni. Ép mai tárcánkban közöljük Apáczainak erdélyi egyetem tervét, mint mutatványt Mátraí Ernőnek közelebről megjelenendő cizimű nagy művéből „A kolozsvári egyetem, mint kulturai szükséglet.”

— **A családokhozatalnásági dogma** kihirdetését a „Reform” szerint a kultuszminiszter a magyar püspököknek szorosan meg fogja tiltani, egy hozzájuk intézendő körlevélben.

— **Muszká kómet** fogtak el Przemyslenben, Gácsországnak. F. hó 20-án kerített ugyanis az ottani rendőrség egy ily egyéni hatalmába. Neve Rickard Ede, csehországi születésű. Állítása szerint Moszkovát azért hagyta oda, hogy Magyarországnak egy bizonyos Beust ur javadalmain keressen foglalkozást. A helyett azonban, hogy valóban Magyarországra jött volna, ott járkált Jaroslaw és Przemysl környékében, azután az épülő przemysl-lupkowi vasut vonalát nézegette, mindenütt kérdezősködve az utak hogyléte és a megerősítendő pontok után. Találtak nála Kummerberg-féle mappákat a jaroslavi, przemysli és azon kerületéről, melyeken a vasut át fog menni. Ezek közül két fénykép is volt nála, mely Przemysl városát két külön oldalról ábrázolja, továbbá egyéb vidékek és helységek fényképét, végre iratokat, melyek erős gyanut vetettek rá, hogy orosz kém. Az egyéni az illető törvényszéknek adták át, s a „Gazeta Narodowa” úgy értesül, hogy a törvényszék fölmentette a vád

alól, mely itóletet az államügyész főlebezett.

— **Helfi Adolf** polgártársunk belközépcutjai házában új kávéházat nyit. Helfi urnak sok tekintetben tanusított ízlése kétségkívül helyezi, hogy ez új kávéház szépség és kényelem tekintetében méltó versenytársa lesz az Orbánénak. Éljen a concurentia!

— **A redoute éttermelt** a jövő téli saisonra Strasser ur, a Stadlerkert bértilője vette ki. Izléses konyhájával és jó pinceszével eddig is meghódította közönségünk torkait és gyomrait.

— **Szabo Lajos** minap elmaradt tűzijátékát a sétatéri tavon, holnap, vasárnap, tartja meg, ha ugyan az eső ismét el nem veri e verseny-előadását, melylyel az egri nevet Sz. Lajos névrökona, Sz. Ferencz fölött, ki akarja küzdeni.

— **Gerenden m. hó 23-dikán** kísérték örök nyugalomra ö. z. v. Horváth Miklósnét, Técsői Técsi Katát, élete 70-dik évében. A valódi magyar matrónák egyikét siratták benne övéi s azon számosak, kik fogytig munkás segélyében, tanácsában részesülhetének. Áldás emléken!

— **A főkapitány** a következő helyes rendeletet adta ki. A m. kir. belügyminiszter ő nagyméltóságának: idei augusztus 23-ról 20,583. sz. a. kelt rendelete nyomán, ezen kapitányi hivatal, közegészségi szem pontból szigoruan meghagyja minden ezen városi lakosnak, különösen vendéglős, korszomáros és kávéháztulajdonosnak, hogy lak- és vendégszobáikat kellőleg gyakran szellőztessék, s kapuikat a szükséges légfolyam eszközlése végett nevezetesen szűkebb helyeken folytonosan tárva tartassák; a helyiségek udvarán nealán találtató szeméts és gáné csomókat 48 óra alatt kihordatni, s azt rövid időszakokban mindanyiszor ismételni el ne mulasszák; valamint az ottani árnyékszékek és vizelőhelyek emésztői fertőtlenítését mulhatatlanul, különbeni érzékeny pénzbüntetés terhe mellett oly módon eszközöltesék, hogy a fertőtlenítendő emésztőkbe, minden egy egyénre számítandó, és nagyon csekély pénzértékű másfél lat vagánliczot, egy-egy meszely vízben feloldatva, naponta öntessenek. Továbbá, hasonló büntetés terhe alatt tiltatik, bármint állat vagy növényi korhadványnak és tisztátalan folyadékknak az utcára való kihordása vagy öntése is. Végre az érelen gyümölcsök árulására vonatkozólag köztudomásra hozatik, hogy azok már a mai napon dobszó által közzétett hirdetés értelmében, folyó hó 2-án kezdve orvosrendőri vizsgálat folytán mindannyiszor el fognak koboztatni és megsemmisíteni. — A rendelet azonban csak akkor ér valamit, ha szigorú végrehajtásáról is lesz gondoskodva. Ezt majd meglátjuk.

melyek a philosophia czime alatt foglaltatnak össze s melyek tudása nélkül ennek ismeretére nem juthat. Ennyi szükségletek hiával, várhatjuk-e dolgaink előhaladását s a tudományok és ismeretek világító fényét? Bizonyynal hamarább eléri valaki ujjával a csillagokat, leéneklí az égről a holdat, az Oceanpatak medrébe szorítja, s a földet Archimedeessel helyéből kimozdítja, mint a tudományok fáradhatlan művelése nélkül mivelt nemzetet mutasson fel. Bizonyynal a mi a szem a testen az az egyetem vagy előkelő collegium az országban, s a mi az értelem az emberben, azok tudós férfiak a házában. Szem nélkül a test sötét, s az ember értelem nélkül bárgyu. S ezért nem ok nélkül az emberek közt legbutábbaknak, tehetetlenebbeknek, s gyermekkoruk óta bárgyuságra születetteknek tartanak a szomszéd nemzetek. Egyetemek — szabadtanók meg e gyalázattól.

Igy Apáczai, a jeles, ki Bethlen szerint „Erdélyben első nyitá meg a tudós embereknek a becsületnek ajtaját, megmutatá magán, hogy a magyar is megérdemli a doctor és professori nevet is elviselheti.”

Barcasai Ákosnak be is adta egyetemi projectumát, melyben megmutatván ebben, hogy a Basiriusnak fizetett 1000 tallérból és az akkori fejezérvári collegiumra esztendőnként menő költségéből egy universitás kitelik. „Nem hiszem — mondja az önéletírás — Barcakai Ákos, ha floreál vala, hogy fel nem állítja vala, de Isten ezt máig Erdélynek nem engedte.”

Biz azt máig sem engedte. 1658-ban lebukott trónjáról Barcakai, s nemsokára reá sirba szállott Apáczai. S két századig együtt pihent a nyugtalan reformerrel az erdélyi egyetem eszméje is.

*) Bethlen önéletírása I. köt. 247. old. Szil'gyi Sándor „Magyar Vértanúk” 1867, 120—132 old. Szil'gyi S. Erdély Története Tekintettel művelődésére 1866. II k 423 old.

kerül s mindamellett komoly megtámadásnak ellenállani képes nem lehetne.

— **A nyugati hatalmak közötti** szíves egyetértés a ruméniai ügyekkel szemben újra feltűnt. Angolország érélyes jegyzékeket intézett a portához, melyben azt minden döntő lépés elől inti. És ez ugyálszik halott is, mert mint konstantinápolyi képviselőnk jelenti, a porta a beavatkozási politikával egészen felhagyott.

A ruméniai amint a Bosphorus melletti hangulat ily képen megváltoztatásáról értesültek, nj bátorságot nyertek, mely francia diplomatikus ügyünkön azon nyilvános jelentése által, hogy a versaillesi és londoni kabinetek a ruméniai jogok minden (megsértését egyesülten fogják ellenezni, még növelt.

A nemzeti pártiak annál elkeseredettebbek Bismarck hg. ellen, ki mint állítják, Ruméniát földarabolni akarja. És e pontban nem is csatlakoznak egészen. Bizonyos, hogy Bismarck a fejedelem szép szerény való eltávozását szeretné, mert a fejedelmet először nem tartja képesnek a gyeplok feszes tartására és mert másodszor a fejedelemségek vesztése földjén nem szeret trónokat felállítani. — Hogy a fejedelem még eddig maradt köztünk, csak a bécsi kormánynak és annak tulajdonítható, hogy utána a „chaostól” tartanak.

Károly fejedelem a kamarákat valószínűleg szeptemberben fogja összehíni.

A KELET magán-távirata.

Feladott Pesten, sept. 2. 9 ó. 35 p. d. e.

Érkezett: sept. 2. 11 ó. 50 p. d. e.

Somsich hivatalosan felszólítja a képviselőket hogy a szeptember 14-én 11 órakor tartandó ülésre megjelenjenek.

Olaszország a gasteini megállapodásokról nem tudósított, hozzájuk sem csatlakozott.

Thiers 480 szóval 93 ellen a köztársaság elnökévé kikiáltatott; ez eseményt a megyék nagy megnyugvással fogadják; Thiers számos szerencsekívánatot kapott. A nemzetgyűlés szünideje 15-én kezdődik.

A szerb skupcina 17-ére összehívatott.

A bajor kormány előkészületeket tesz az infallibilitás teljes elfojtására. Szent-Tamás szigetét a földrendés felduita.

zait elrontó, magoknak és mindnyájuknak s maradékjoknak is ezeket vesztő újabb-újabb artikulusokat. Ez adta az alacson és szokszor parasztembér gyermekeiből álló prockátort, doctort, secretáriust és itélőmestereket, mert a főember gyermeke nem volt arravaló, s aztán morgott, mikor utól kellett mosdani, hogy nem becsülki a hazafiát, hanem csak a schonnaikat ki becsülné, mint szent Pál mondja. Beadták a vadzsamar fiát a scholába, tizenkét esztendő mulva kijött egy mindenfelé ordító, visító, nyertő nagy vadzsamar, sem az Istene, sem hazája törvényét, sem a historiákat, még csak a maga viselt eleinek dolgait sem tudta, mégis országot, ecelésit, politikát, törvényt s országos hadakat, követséges tractákat igazgasson. Igenis a kőmives csákány, kalán, kő s méz nélkül várat építsen. De ennek orvosgárról, ha érzekem, másutt szólok, most ezt a caputot concludálom.¹⁾

Az erdélyi iskolaügy baját rokonhangokon több jó panaszolta, de Apáczai Géza volt az első, ki a bajnak orvosserét is felmutatta, ki meddő jajongás helyett tetterős útjást sürgett. O ismerte fel s mondá ki először egy Erdélyben állítandó egyetem kultuszszükségét. Az eszmét, melyért szívvel, észszel, szóval és tollal, korholva és lelkesítve, de folyton küzde. Ehhez ifju koru optimismusában, s férfikora hajótört napjaiban, a fejedelmi kegy és üldözés idején egyaránt hű maradt. S mint az utikai laxo minden szónoklatát e szókkal rekeszté be: „Ego autem censeo Carthaginem esse delendam”, Apáczai minden beszédének és művenek alapgondata az erdélyi egyetem állítása volt. Ego autem censeo Transylvaniae universitatem esse erigendam.

Olvasd „De studio Sapientiae”²⁾ mondott beszédét, „habitam 1653, mense novembri cum rectorum in illuiri collegio albensi susciperet. Üsd fel „Encyclopaediája” lapjait³⁾ Tekinsd meg a kolozsvári ref. collegium albu-

¹⁾ Gróf Bethlen Miklós önéletírása. I. köt. 224. Kinda Szalai László a „Magyar történelmi emlékek” közt. 1858.

mába beirt — de summa scholarum necessitate — szónoklatát, melylyel 1656 nov. 20-díán ez általa fényreemelt tanodához beköszöntött.⁴⁾

„S országunknak nagy gondviselensé- gének miatta az ő örökkévalósága gyalázatyára — minekünk vallásunkon való fejedelmünk, bő országunk vagyón, s hol az akadémia, melybe ha volna bőségre nézve sok idegen országokból a tanulók elgyülnének, csak nyitánók fel immár egyszer álmas szemünket!” így is „Encyclopaediája” nyolczadik részében, miután a külföldi universitásokat a centabrigiain kezdve a hapiiaig felsorolta volt.⁵⁾

S alantabb tantervét adva elő, a következőben expectorál: „Bizony, ha csak így lenne is hamar világot látnánk és le rázhatnók nyakunkból ama, megmondhatlan gyalázatot, mely miá más nemzetségeknek tsudáivá és tsufjává lettünk volt; megkisbebihetnők pedig, a tanulni idegen Országokra járásunk miá esett rettenetes nagy summát, ugymint, kik szegény hazánkból, három esztendő alatt kitarítottunk 18,000 tallért, azonban pedig ugyancsak ott fentereg a magyarság, a mely sárban nagy költése előtt volt!”⁶⁾

Ugyanide megy ki kolozsvári beköszöntője. „Nekünk nincs egyetemünk, a melyben ethika a vétkek zablázója, gazdaszat, a családok igazgatója, orvostan az egészség megtartója, számtan, városok, utcák, templomok, paloták fel- emelője, s a bölcsészet, minden tudományok gyökere taníttatnék. Nem szólok ékesszólás, nem a logika, metaphysika, geographia, astronomia, optika, zene és kosmographiáról, mint

²⁾ Joannis Apáczai Oratio De Studio Sapientiae. Ultrajecti 1655. (Az erdélyi muzeum tulajdona.)

³⁾ Magyar Encyclopaedia Apotzai Tsere János által. 1653 Ultrajecti (Az erd. muzeum példánya.)

⁴⁾ Apáczai egyetemi tervéről írt Erdélyi János egy hibákról hemzsegő czikket a „Sárospataki Füzetek”-ben, Szilágyi Sándor a „Protestans egyházi és Isk. Hetilap” 1839. foly. 128. lapján s „Magyar Vértanúk”-ban, Szabó Károly, kinek czikke a Molnár Aladár „Néptanodai Encyclopaediájában” fog megjelenni.

⁵⁾ L. „Magyar Encyclopaedia” 247. old.

⁶⁾ „Magyar Encyclopaedia” 365. old.

Versaillesban a helyzet bonyolultabbá válik. A pártok valamennyien elégedetlenek Vitet jelentésével. A jobboldal gyűlésében Boffet azon indítványt tette, hogy Thiers-re az elnökség a 48-ki alkotmány alapján ruháztassék át. Egy másik gyűlésben Vacherlo lépett elő hasonló indítvánnyal, mely szerint a 48-ki alkotmány egész teljében visszaállítatnék, kivéve az elnök megválasztására vonatkozó intézkedését, mely választás jelenleg nem a nép, hanem az assemblée által történék. Legtöbb kilátással az elfogadásra Buffet javaslata bir, melyhez a jobb- és balcentrum járultak. Vitet jelentését csak a szélső jobboldal pártolja. A republikánus baloldal ellenzi a nemzetgyűlés feloszlását. Larey miniszter a jobboldal tagja beadta lemondását.

A „Saturdai Reviev” egy hosszú értekezésben fejtegeti, hogy a gasteini össze- értevel az európai béke biztosítékát képezi. „A három nagy keleti hatalom — mondja a többi között — nem kívánja a háborút, Franciaország ellenben sokkal gyengébb, hogy köztők háborút támasztani képes volna. Németország és Oroszország kitűnő barátságban lehetnek jelenleg, de egyike sem mulaszthatja el számításba venni egy más alaku jövő eshetőségeit és Németország nem nézheti közönbösséggel, mint oroszositatnak a dunai törzsek. Hogy keleten megmérkőzhessék Oroszországgal Német ország kénytelen Ausztia barátságát keresni, és e kényszerűség belátása megváltoztatta a német politikuskok nézetét Ausztia német tartományairól. Ausztia léte szükségessége Németországra nézve, de német tartományai nélkül Ausztia megszűnnék Ausztia lenni.”

Német- és Oroszország tengeri erődjéi közt érdekes párhuzamot von a „Moscow Gazette.” Az író mindenekelett kiemeli a a wilhelmshafeni és kieli kikötők roppant fontosságát a német hajóhadra nézve, melyek, ha mint tervezve van, csatornával köttetnek össze, Németország villámgyorsasággal kombinálhatja északi és balti tengeri haderejét, s egész hajóhadát egyik vagy másik tengerre viheti. Továbbá előny Németországra nézve, hogy fő kikötőinek védelmére nincsen hadi hajókra szüksége; így Königsberg, Dantzig, Stettin, Rostock, Lübeck, Hamburg és Breme minden ellenséges támadás ellen kellően védve van földrajzi ték- vése és néhány parti üteg által. — Másrésről Oroszországnál már maga a főváros is ki van téve az ellenséges hajóhadak támadásainak. St. Pétervárt oly elhamarkodva építették, hogy a legfontosabb előintézkedési rendszabályokra sem voltak figyelemmel; nagyon közel helyezték a tengerhez s így a főváros kiáradásoknak is ki van téve, e mellett Oroszország jelentékeny hajóhadat kénytelen tartani pusztán csak a főváros védelméért, mi évenként 16 millióba

A „KELET” TÁRCZÁJA.

Az erdélyi egyetem első eszméje.

A „kolozsvári egyetem, mint kulturai székséglet” cizimű műből.

Erdély tanügyének miseriája, ép ugy nem új, mint ez erdélyi egyetem — studium generale — szükségletének érzete. Az ország nem egy öntudatosb historikusa panasolja Erdély iskoláztatásának nyomorát, s szomorun áhit az e téren késédelmező reform után. Élénk rajzát adja a 17-dik száz Erdély iskoláztatása képének Bethlen Miklós önéletírása.

„(Kereszturi Pál) a rethorikára tanítani nem akart; azt mondotta, hogy hasztalan dolog, avagy ha ember tanítja, vagy tanulja is, hátrébb kell mindezt, mind a derék poésist tenni. Tanuljon dolgot, valóságot először, és azokkal a dolgokkal együtt azoknak neveit, neveit, minéműsegeit, hadd legyen aztán miből és mivel poémát, orátiót csinálni, a mely tanácsára azt mondom annyi experientiám után, ebben a vén- ségemben: hogy bizony salamoni bölcs tanács volt, és megirathatlan kár ez, kivált a nemes ember gyermekei részéről, a kiknek szülőjek kényeztetések és östől reánk maradt a scholát a judiciummal tanulható legszebb időben elhagyó gonosz szokás miatt kevesebb idejek van a tanulásra, mint a szegény emberek, városi és paraszt rendek gyermekeiknek; mégis azt a drága időt hiábanvalósággal töltik el a classisban vélek. Irás, olvasás és az egy anti-christiána latina linguának tanulásában telik el tiz, tizenkét esztendő, mégis van Erdélyben is nemes ember jó, csak középaránt való latinus is? nem értek literátort, mert az egész Európában is szük. Ez csinálta Erdélyben a sok nyomorgató istentelen urat, főembert és ezekből aztán sok istentelen hamis bírót, igazgatót, a sok bolond egy mással ellenkező, egymás há-

— Az egyházi reformmegylet alakító közgyűlésére az egyet kezdeményezői szétküldték a meghívókat, melyekben kifejtik az egyet célját is. Az egyet célja, ugymond a meghívó, hogy ápolja és fejlessze a népben a vallásérkölszi érzelmeket, s kibékítse a vallást korunk összes művelődésével és társadalmi intézményével stb. Az indítványozók közt erdélyiek: Buzogány Áron min. titkár, s Ferencz József kolozsvári unit. lelkész. A közgyűlés oct. 4-én fog megtartatni. A készített alapszabálytervezet szerint az egyházi reformmegylet az evangélium alapján alapul meg, minden dogmauralom visszautasításával a kereszténység szűlpontját a vallás-érkölszi életközösségre igyekszik visszahelyezni. A teljes egyéni szabadságot mind a theologiai tudományok, mind a hitnézetek terén érvényre emelni igyekszik, s jogosítottnak ismer el minden komoly és érkölszi irányú tudományos kutatást. Az egyéni szabadságot a papi uralommal szemben, az egyház kormányzási kérdésekben is érvényre juttatni törekszik.

— Az újra szervezett vámhivatalok legközelebb életbelépnek. Ezen új vámhivatalok az ügyvitel gyorsítása miatt teljesen el lesznek különözve az illető adóhivataloktól.

— Egy „érdekes“ költség. Kis-Márján az előjáróság a tanácsházban azon nézetét nyilvánította, hogy a méhek az idén szépen szaporítottak. Valaki aztán állította, hogy a lélekszám is szaporodik, levén az ottani menyecskének legalább fele, mint mondani szokás „érdekes állapot“ban. Fogadtak rá. Fogadás után felszámították, s kint, hogy a „Szép nem“-nek $\frac{3}{4}$ de vagyis 75% fog nem sokára „legközelebb állani Istenhez“ a költő szerint. E nevezetes és örvendetes körülmény, valamint az, hogy kiknek előjárósokdása alatt történt: jegyzőkönyvileg megörökítették.

— A n.-szebeni állam-főgymnasium 1870—1 tanévi tanodai értesítvényét vették. Bevezetést egy jeles értekezés van „a kettős törés elméletéről“, közlik Gottl Rezső és Gidófalvi Géza tanárok. A tanulók összes száma: 306. Ezekből magyar 140, román 136, német 30. Vallásra nézve román. kath. 133. g. cath. 43. g. keleti. 116, helv. hitv. 12. ág. hitv. 2.

— Udvardy József honvédfőhadnagy új tábori táviró készüléket talált fel és mutatott be a honvédelmi minisztériumnál, mely, mint mondják sebesebben dolgozik, mint a Morse-féle készülék. Ezen készülékkel még a váci gyakorlatok megkezdése előtt próbák fognak történni.

— Kővárvidéken a román izgatók heves támadással rontottak Ujfalusi Miklós főkapitányra, őt okozva, hogy Kővárvidéke nem kapott törvényeseket. Ujfalusi ezért lemondott, de most 200-nál több földbirtokos folyamodott a belügyministerhez, hogy a lemondást el ne fogadják.

— Nyári Pál hagyatéka. Az „Ellenőr“ szerint Nyári Pál hagyatéka rendezve van. — Adóssága annyi maradt, a mennyit feljegyzett. Ezek fedezésére azonban annyi jött be ingó és ingatlan vagyonának elárvereztetéséből, hogy rokonai is örökölnék tőle több mint 30,000 frtot; s jószágának sikkerti része Pertmegyének juttatott. Nyugodtan lehet talán Nyári Pál büszke szelleme is, mert nincs oka egyebet vetni magának szemére, mint időelőtti távozását, melylyel nemzetét megszomorította.

— Fogarasi püspök ujabb a péter-laki templomra 50 forintot adományozott. Alkalmilag jelentjük a „Magyar Állam“-nak, hogy a püspök ur a nemiofallibilistákra szőrt szent menykövek fenyegetéseire sem ismerte el máig a csalhatatlansági dogmát. Reményünk van tehát hozzá, hogy Lonkai az exbarát maholnap anathemat mond az erdélyi püspökre.

— Boér Emma és Kassainé asszony testvériesen osztozkodnak azon a sok bokrétán és elismerésen, melylyel M.-Vásárhely buzgó közönsége oly pazarul árasztja el. Jut is marad is mind-kettőnek. Így írja az „Erdély“ az eddigi pártoskodási hírek ellenében. Mint mi értesülünk maholnap Götthe „Geschwister“-jeiben együtt lép fel a két kitüntetett művésznő.

— Lázár Ádámról azt olvassuk egy erdélyi lapban, hogy „játékonyága már világszerte ismeretes.“ Jaj de kis lehet ez a nagy világban ez a kis világ, a melynek Vásárhelytől Kolozsvárig sem terjed hatása. Egyébként örvendünk, hogy Lázárt világhírűvé emelte a derék világ.

— Mint N.-Szebenből értesülünk Simon Péter tanár urnak a magyar nyelvből német hivatalnokok számára nyitott ingyenes tanfolyama nagy látogatottságnak örvend. Ily módon tessék küzdeni a magyar nyelv terjedése mellett, és ne afféle Tógyi-títyi-tátyi-féle vak lármával, éretlen piszkolódással, melyben csak is az éretlen csürkének telhetik örme. Persze a „Gyospostai“ prudentia dobbal reméll foghatni verebet.

— A m.-vásárhelyi pótanfolyamot hallgató több néptanítótól nyilatkozatot vettünk a „M. P.“-ban megjelent egy állítás ellen, melyben az illetők valótlannak nyilváníják

mintha a pótanfolyamon levő néptanítók 3 cathegóriájának utolsójában félszáznál több lenne, ki sem írni sem olvasni nem tud.

— Egy búcsujáró helytel kevesebb van. A kis-béri szent kuthoz a tudatlan népet önző haszonlesőkazon ezimen csalogatják, hogy ott szűz Mária időnként megjelenik. A vas-megyei lapokban erre nézve azt olvassuk hogy Szabó Imre püspök az ügyel megvizsgálta s körlevelet bocsátott a papsághoz, melyben szigorúan megtiltja a búcsujárást a kisbéri erdőszélben fekvő kuthoz, mert ez a cath. hit szentségét sérti, és azon felül a legtöbb keresztényi kötelességek teljesítésétől elvonja a népet. Valjon e helyes tiltó rendeletet nem lehetne egyáltalán minden búcsujáró helyre kiterjeszteni.

— Örvendetes irodalmi hír. Az „Alföld“ szerint a közsajálközásra megszűnt „Budapesti szemle“ föltámadásához alapos remény lehet, miután a m. akadémia elhatározta azt saját kezdeményezése s anyagi támogatása mellett újból megindítani. — Gyulai Pál a szerkesztést el is fogadta, s számos elsőrendű tehetség közreműködését megis szerezte.

— Szebeni hírek szerint a gázvilágítás Szebenbe közelebről be fog vitetni, — egy-szersmind ottan egy Fröbelféle gyermekkert is felállítatik.

— Az elefánt nem felejt! A párisi „jardin des plantes“-ban egyetlen egy elefánt maradtott életben, mert a többiek a konyha áldozatává lettek: erre is ki volt mondva a halálos ítélet és már is bizonyos D. lánczokkal lebilincselte, hogy megölje, midőn a „pardon“ megjött. D. azóta nem közeledett az elefánt-hoz, csak a mult hétén akart neki elsősegétadni, de az elefánt fölsimervén benne előbbi kínoztát, fölfogta s labdázott vele, míg ez kerekelt oldhatott és megszökött.

— Az Unitáriusok vasárnap sept. 3-án fogják megtartani, itt helyett, évi rendes egyháztitkársági üléstök.

— Dr. Császár Károly lapunk munkatársa s a polgári iskolának volt buzgó igazgató-tanára, ki tudományos képzettségénél fogva a társadalmi körökben is nem jelentéktelen szerepet vitt, Pesten nyert tanári állomását elfoglalandó, vasárnap távozik körünkől el.

— Brassai Sámuel veterán s fáradhatlan tudósnak, ki tavaly Veress Ignácot, mint philologot szedte szét atomjaira, — jelenleg Szarvas Gábor új akadémikus nyelvérteket-lenségről tanuskodó bölcsképű philologiai értekezéseit vette munkába. Kiváncsian várjuk e dolgozat megjelenését, melyben Szarvas ur baklövésai aligha kikerülnek Brassai szarvas-okoskodásait.

— Vastagh György festész és Veress Ferencz fényképész a „M. Polgár“-ban, illetőleg a „K. Közlöny“-ben keményen össze kap-tak Koller ur „Chromographiái“ fölött. Csak annyi megjegyzésük van az egészre, hogy a festésznél ép oly kevéssé szeretjük a vastag színezést, mint a fényképész chromographiájában a sárgát, mely az irigysé színe. Szerencsére, hogy a polemiában mindkettő hatását gyengíti az ellentétes állítások zöld háttére.

— Ütik a nyomát. Hunyadmegye törvényésze hivatalosan közöltet egy bizonyos „Johann von Kreszik“-et, ki születésére nézve csak 24 éves és tolvajság miatt volt fogva a megye börtönében, honnét jónak látta megug-rani. A börtök urfi a leírás szerint gömbölyű arcú, pofa-színe veres, homloka széles, haja gesztenye színű, fogai épek, szakállá beretrált. Ajánljuk a közönség figyelmébe.

— Kissé láttok jöngem, s kissé nem láttok engem. Az erdélyi vasut főigazgatósá-gának közlése szerint: „A Szászváros és Gyula-telehvár közt beszüntetett személy és árufo-lalomnak aug. 24-dikére tervelt megnyitása bizonyítan időre újból elnapoltatott. Jó lesz az igazgatóságnak azon kivételes időt tenni csak közzé, melyben a szerencsétlen vonalon fenakadás nélkül foly a forgalom.

— Jókai Mor a „Hon“ vezércikkében most Kerkápoly pénzügyérről foglalkozik. Töb-bek közt így ír a ministrerről: Az ő rideg puritán egyszerűsége, elismert tiszta keze, példátlan szorgalma, megkövesült takarékossági hajlama, goromba őszintesége nagy urak, jó barátok, ministertársak s mindenki ellenében, a ki az országtól pénzt kér, párosulva egy szerencsés számításí instinccussal, a legkedvezőbb vonásokkal állítanak egy fináncz-minis-tert, s azt sem tagadam, hogy e széken sokkal örömelebb látom őt, mint elődét, a ki-nek az a virtusa volt, hogy érvényt tudott szerezni pénzügyekben a kedélyességnek.“

— Lónyai és Kerkápoly. Lónyai pár nap óta Erdély vendége, vagy is annyiban nem vendége, a mennyiben farkadlni jószágán mulat. Az arad-gyulafehérvári vasuton utaztában a következő eset történt az incognitó utazó kö-zös pénzügyérről: A vagonban, melyben az új gróf utazott egy társa rendre gyújtotta meg és vetette el a Kerkápoly- szivarokat, miket éktelenül szidalmazott. Elvégre meg szánta Lónyai a jámbor káromkodót és megkínálta saját szivaraiból, megkérdezve tréfásan, jobb-e a szidalmazottaknál? „Mindenesetre excelentiád

Lónyainak tűzét és füstjét is jobban szeretem a Kerkápolyiéval.“ Volt az udvarias válasz.

— Cholera. A lapokban felmerült hí-rekkel szemben biztos értesülés folytán irhat-juk, hogy M.-Vásárhelyt egyetlen cholera eset sem fordult elő, s vidékén is csak egyetlen egy eset adta magát elő Ernyén.

— A Károly Ferdinánd nevet viselő soredre már elindult Olmütz-ből, hol addig állomásozott, s a napokban N.-Váradra érkezik. Közeledik tehát kiegészítési kerületéhez, Ko-lozsmegyéhez.

— A képviselőházat állítólag septem-ber 14-re fogja összehívni a ház elnöke, Som-sich Pál, ki Karlsbadból Bécsen át Pestre már meg is érkezett.

— Erdély s a magyar anyaföld. A „Székely Hírlap“ egyik közelebbi száma azon merész állítást koczkáztatja, hogy Erdély mű-velődési szempontból előtte áll a magyar anya-földnek. Mi szeretjük Erdélyt, s ép ezért nem akarjuk a „Sz. H.“ által a jogosulatlan öntet-szelgés ámitásában ringatni. Ime szolgálunk egy pár, állításunkat igazoló adattal. A mult (1 69-diki) képviselőválasztásnál a hivatalos adatok szerint Erdély területén 110,000, a magyar anyaföldön 792,799 volt a minősített választók száma. Ezek közül Magyarország területén nemesség címén 94243, birtok ci-mén 532896, kézmű címén 46082, értelmi-ség címén 39455, jövedelem címén 65447, kereskedelem címén 14012, gyár-ipar cz. 654 qualificált. Erdélyben nemesség cz. 74134, bir-tok cz. 14495, adó cz. 11684, kézmű cz. 3699, füstök cz. 3258, értelmiség cz. 1421, jövede-lem cz. 866, kereskedelem cz. 431, gyár cz. 12 választó van bejegyezve. E szerint a poli-tikai tényezők közül Erdélyben 67, Magyar-országban 12%, a proletár nemes, Erdélyben csak 13, Magyarországon 67% a birtok, Erdélyben csak 3, Magyarországon 65% a kézmű, Erdélyben 0-8, Magyarországon 9% a jövedelem, Erdélyben 0-4, Magyarországon 2% a keres-kelem, Erdélyben 0-01, Magyarországon 0-076 a gyár-ipar, Magyarországon 5, Erdélyben csak 1-3% az értelmiség százaléka. Im ezt mond-ják a czáfolhatlan számok. Ne tagadjuk el, ha-nem legyünk rajt, hogy Erdély javára meg-másítsuk.

— A kolozvári lóvaregylet folyó 1871-ik év szeptember 9-én délután 4 $\frac{1}{2}$ órakor a rendes gyűlési teremben tartandó választmányi gyűlésére tisztelettel meghívja a n. t. választ-mányi tagokat a titkár: Bartha Lajos

— Színházi felhívás. Tisztelettel ké-retnék azon t. cz. színházlátogatók, kik a jövő téli idényre páholycat kívánnak bérelni, szí-veskedjenek magokat folyó szeptember 25 ig a színháznál a választmányi titkár iródájában na-ponként d. e. 10—12 óráig előjegyztetni. Az erdélyi orsz. színházi választmány, Kolozsvár 1871 sept. 1-jén tartott üléséből. Sándor József választm. titkár.

— Munkácsy Mihályról írja a „Gy. P.“, hogy nem gyöz düsseldorfi magányában a megrendeléseknek eleget tenni, s képeire, még meg sem szárad rajtok a festék, már száz verő van, októberben lakását Párisba teszi át, hol (Rerue Dupré) diszes műtermét be is rendezte már. Távozását a düsseldorfi fiatal festők fáj-lalják legjobban, mert műtermét utóbbi időben tömegesen látogatták. — Munkácsy most három képen dolgozik. E három kép (kettő genre; egy tájkép) befejezése után a párisi mű és jó ba-rátok örömeire átteszi lakhelyét oda, hol elő szőr font az elismerés számára koszorút, s hol a dicsőséggel megkezdett pályát legmúltóbban folytathatja. — A jelenleg munka alatt levő két genre kép egyikének címe iskola előtt, a másiké „A fecsegők.“ Amaz négy paraszt fiút s egy kis leányt ábrázol, a mint nénjüket kö-rülvesszik az „almárium“ előtt. A legidősebb még leczkáját tanulja, a másik kettő nyugtala-nul pillant a szerény tetejére, honnan Örsze néne a kenyeret emeli le. A padon a kedvencz ül, a ki nyugodtan várja az események fejlő-dését, tudta, hogy ő okvetlenül részesül a jó kenyérben. Az előtérben pedig a ház legap-róbbja, kis szőszke két éves kis leányka áll, kicsi markában nagy konyhakéssel, savorgó pil-lanatot vetve a kenyér felé. Neki ugyan nincs még „iskola előtt“, de azért rendesen ott van a többi között a kenyérszatsnál. — A „fecse-gők“ című két szakácsnét ábrázol. Egyikök a piacról jött s betekintett egy ugrásra a Zsuzsihoz, hogy elmondja frissében a piacz új donságait, Zsuzsi ott hagyja a tűzhelyt, lábos, kalán, minden le lesz dobva, csakhogy teljes figyelemmel hallhassa a fontos híreket. — A képeket, noha még nem készek, már is számos műáros tekint meg személyesen Berlinből, Pá-ris és Brüsselből, s mindenki kész legfoglalní mindannyit. — A bécsi kiállításra tervezett képet már Párisban fogja megkezdeni Munkácsy. — A londoni kiállításra készült képei pedig (egy genre és egy tájkép), melyekről a műér-tők szintén lelkesülten szólnak, miután el-késtek csak a jövő kiállításon kerülnek a kö-zönség elé.

— A „Reform“ közelebbi száma érde-kes cikket közöl „törvényes érthetlen-ségek“ címe alatt, melyben többek közt azon anomáliára is rá mutat, melyet lapunk első fej-

tegetett dr. Jenei Viktor cikkeiben, értjük a megyék közigazgatási költségeinek igazságtalan fedezeti módját melyet a pénzügyér ajánlt. A „Re-form“ idevonatkozó sorai így hangzanak: Mig Pest adóelengedéssel boldogíthatja lakosságát, addig p. o. Isztergom 36.0 O, Nográd 20.000 frt hiányt lesz kénytelen háziadóból fedezni. Az egyenlőtlen megadóztatás, mely ebből száma-zik, lehetetlen, hogy a törvényhozás intenció-jában volt legyen. A helyzet eredménye világ-os. A deficietben élő megyék mindinkább igye-kezni fognak terhekét könnyíteni s az állam hozzájárulásainak föltételeihez alkalmazkodni. Ehez képest mentül kevesebb tisztviselőt fognak tartani, s ezeket is mentül silányabbul fogják fizetni. Ezen expediens természetesen egyenes uton fog hiányos megbízhatlan közigazgatásra vinni.

— A mai laphoz mellékeljük az alá-írási fölhívást Witschel világhírű imakönyvére: Istenhez, elmét, szívet emelő reggeli és esti fohászok, magyarra fordította: P. Szakácsi Vitus — A közkezdességben állott minorita szónok neve, valamint az a körülmény, hogy a mű már második kiadást ér, kezeskednek arról, hogy itt valóban jó imakönyvvel van dol-gunk.

KÖZGAZDASÁG.

(Vegyesek.)

— Lótenyésztési jutalomdíj-osztás. Nagyváradon szeptember 17-dikén a lótenyésztés emelése céljából e következő díjak fognak kiosztatni. I. Sikerült szopós csikóval bemutatott anyakanczák számára, melyek jól ápolt, egészséges és erőteljes állapotban van-nak s a jó tenyészkanczák kelleikével bírnak. Első díj 12 db magyar arany, második díj 10, harmadik díj 8, negyedik díj 6, ötödik díj 5 db. magyar arany. II. Három éves kanczacsi-kók számára, melyek kitűnő tenyészképessé-get ígérnek. Első díj 10 db magyar arany, második 8, harmadik díj 6, negyedik díj 5, ötödik díj 5, hatodik 5 db magyar arany. Minden tekintetben kitűnő méncsikókat a ki-tűzött díjakból pályázaton kívül is jutalmaz-hat a díjosztó bizottság. Ezen államdíjakra pályázhat mindem biharmegyei lakos, ha közsé-g-előjárói bizonyítvánnyal igazolhatja azt, hogy a szopócsikóval bemutatott anyakancza mára csikó születése előtt sajátja volt vagy pedig, hogy a kiállított három éves kanczacsikó egy, az ellés idejkor birtokában volt anyjától származik és általa neveltetett. Ménesutajdonosok lovai csak ezüst érmekkel díjazhatók, s ilyen érdemekkel fognak esetleg azon lovak tulajdo-nossai is jutalmaztatni, melyek a díjak eltege-lensége miatt aranydíjban nem részesülhettek. A bemutatott lovak megbírálása, valamint oda-ítelt díjak kiosztása is egy evégre alakult veg-yes, polgári és katonai szakbizottság ál-tal azonnal a helyszínen fog eszközöltetni. Hogy a díjosztó bizottság kellő időben meg-tudhassa valamennyi pályázó ottlétét, köteles minden pályázó a kijelölt nap reggelén Nagy-váradon a város hatóságánál jelentkezni, hol további utasítást nyerend.

— Az osztrák államadósságiköt-vények lassankint ismét kegyelmet találnak a külföldi tőkepénzesek előtt, kik a konvertá-lási műtét óta száműzték a tőzsdékről minden osztrák papírt. A brüsseli tőzsdalap szerint ujabb időben ott roppant összegekben kerül az osztrák rente forgalomba s e lap kifejezi meg-győződését, hogy tőkeelhelyezésül az osztrák állampapírok igen alkalmasak, miután teljes biztosságot nyújtanak s előreláthatólag emel-kedni is fognak, mert a monarchia anyagi helyzete évről évre javul.

— A földművelés-, ipar- és keres-keelmi ministerium a Lembengben székelő galicziai általános biztosító társulatnak f. évi 6174. szám alatt kelt rendelvényével mege-ngette, hogy tűzbiztosítási üzletét a magyar ko-rona országaira kiterjeszthesse, és itt főkénté-zeteket és ügynökségeket állíthasson fel.

— A szerbiai vasutak ügyében a multkori bécsi értekezletek alkalmával, ugy látszik, még sem jutottak végmegállapodásra. B-igrádból ugyanis írják, hogy b. Hirsch je-nelgen ismét ott időz és alkudozik a szerb ko-rmánnyal. Az Ivanka-Klissura és Allexinác mellett csatlakozási pontokat a török vasut-építő társaság tanulmányoztatja ugyan, de b. Hirsch kijelenté, hogy a csatlakozó vonalok mindenesetre ártani fognak a boszniai vonalok-nak, mert amazok rövidebb összeköttetést hoz-nak létre Nyugat és Kelet között. A konzor-cium tehát kárpotlást kíván a szerb és a ma-gyar kormányoktól és pedig oly formán, hogy a szerbiai vasutak építési engedélye Hirsch bárónak adassék s ezen felül a szerb kormány még készpénzben is jelentékeny összeget fizessen; ez utóbbi kívánságot a szerb kormány hír sze-rint már előre is határozottan visszautasította, utalván arra, hogy pénzügyei ily áldozatot el nem viselhetnek.

— Az alföldi vasut nagyváradszabai vonalrészre hír szerint szeptember 10-én fog át-adatni a közforgalomnak s ezzel az egész pálya készen lesz.

Felolós szerkesztő Szász Béla.

(303)

(1-*)

Cholera ellen!!!

Legjobb **budai bor** egy fél kupás üveg 60 krajczár, egy meszelyes 30 krajczár. Az üres üvegek fél kupás 10 kr., és a meszelyes 5 krajczárba visszavétetnek.

Karvázy Gyula.

Egyetlen a szépítőszerek között!

Nem hajfestő-szer

Dr. JOHN BROWN
cs. s kir. szabadalmazott

valódi

HAI-CONSERVÁLÓ KENŐCSE

fekete, barna- és szőke-haj számára, minden hajfestő-szert nélkülözhetővé tesz, a megszáradt haj, bajusz és szakál természetes színét rövid idő alatt teljesen visszaállítja; az eredmény a használat első napjaiban világosan látható; megakadályozza a további és korai szürkület, valamint a haj hullását és bő hajnövekedést okoz, milyen csak az erőteljes ifjúságnál látható. A haját finomra és fényessé teszi, a nélkül hogy a kalapot beszírozná, a mi gazdasági szempontból és különösen nyáron nem eléggé méltányolható. Biztos eredményről kezeskednek.

Nagy tégely 2 frt.; $\frac{1}{4}$ tuczet 4 frt 80 kr., $\frac{1}{2}$ tuczet 9 frt., 1 tuczet 16 frt 80 kr.
Kis tégely 1 frt.; $\frac{1}{4}$ tuczet 2 frt 70 kr., $\frac{1}{2}$ tuczet 5 frt 10 kr., 1 tuczet 9 frt. Kész pénzben vagy utánvétellel.

Központi és szállítási iroda a felfedezőnél:

Bécs, Mariahilf, Gumpendorferstrasse, Nr. 43. 1. Stock.
Pest, Török gyógyszerháza, királyutca 7.

(295)

(3-*)

A Brétfűben

a vasúti indóházzal szemben, alsó lábban 8 fertály föld, ebből egy hold luczernás, 1 fertály szőlő, kényelmes főlegoriával ellátva és 3 fertály gyümölcsös terméssel együtt eladó. Értekezni lehet Széchenyitér 67 szám alatt.

Finom külföldi fajta

sárga dinyék

kaphatók és megrendelhetők

Tauffer János czukrászatában, valamint **RAJKA JÓZSEF** muzeum melletti dinyéskertjében illendő árban. (300) (5-6)

A dinyék jószágáról kezesseget vállal **RAJKA JÓZSEF**, kertész.

(53)

(31-*)

Megvásárol mindennemű m. és osztr. állampapírt, sorsjegyet, arany, ezüst pénznemeket, és leszámítol (escomptirt) MINDENFÉLE nyereményeket.

HUTFLESZ KÁROLY
Kolozsvárt.

Ajánlja dúsán ellátott FÜSZER-TÁRÁT, gőzliszteit; valamint kitűnő minőségű faggyu gyertya- és szappan-gyártmányait.

ÉPEN MOST JELENTEK MEG!

Stein János könyvkereskedésében Kolozsvártt kaphatók:

Hellas földirata és hellen államrégiségek.

A művelt rendek szükségéhez alkalmazva. A magyar hölgyek díjával koszorúzott pályamű. Irta PÓR ANTAL tr. Ára 1 frt 40 kr.

AIANLAT A MÜVELT KÖZÖNSÉG SZÁMÁRA!

BÁNYAY KÁROLY

a jelenkor igényeinek megfelelőleg újabb rendezett nagyszeműleg kiállított

DISZMÜKERESKEDÉSÉBEN

A „LEVELELHEZ”

Belmonostorotzai saját házában

Kolozsvártt

FELTÜNŐ JUTÁNYOS ÁRBAN

TALÁLTATNAK

MINDENFÉLE PAPIROK,

IRÓ- ÉS RAJZ-ESZKÖZÖK,

a legjobb tenták, pennák, pecsét-
viaszok, a legszebb köszöntője-
gyek, levélpapírok, Couverték, Al-
bumok, üzleti, háztartási és jegy-
zőkönyvek,

**DÍSZMŰ AJÁNDÉK-
CZIKKEK**

a leghíresebb gyárakból:

Nürnbergi áruk, chinaezüst,

alpaacka és pakfong szerek

kanalok, asztali és zsebké-

sek, ollók, fésűk, kefék st.

PORCELLÁN-

ÜVEG-NEMŰK

PETROLEUM- ÉS OLAJ-

LÁMPÁK DITMÁR GYÁ-

RABÓL,

MINDENMŰ DOHÁNYZÓ ES UTI

KELLEKEK,

nagy választásban

GYERMEKJÁTÉKOK

valamint külföldi, úgy saját

gyártmányu, a londoni világi-
állításán kitüntetett

LEGNUMABB

ILLATSZEREK

dús választékban s mindég friss mi-
nőségben vannak,

és az ottan lévő gyári fő-
raktárban

A KITÜNTETETT

GÖRGÉNYI PAPIROK

Valóságos gyári áron

adtnak.

ÓVÁSUL! Saját gyártmá-
nyai ezen törvényes véd-

bejegyezve

(278)

száma

száma

száma

száma

Az 1871-ik évi törvények gyűjteménye.

Hivatalos kiadás.

I. Füzet. I — XLIII. Ára 1 frt 50 kr.

A köztörvényhatóságok, községek és első folyamo-
dásu bíróságok rendezésére vonatkozó törvények
és k. ministeri rendeletek gyűjteménye. Hivatalos kiadás után összeállítva és
egy betűrendes tárgymutatóval ellátva egybeilleszté SZENICZEY GUSZTÁV.
Legteljesebb kiadás. Ára 60 kr.

Döntvénytár.

A magyar kir. curia elvi jelentőségű határozatai. Negyedik folyam. Ára 2 frt.

Az állam igazgatás és igazgatási jog alapvonalai

folytonos tekintettel Angol-, Francia- és Németország törvényhozása- és irodalmára.
STEIN LŐRINCZ után s hazai viszonyainkra és törvényhozásunkra való
utalásokkal KANTZ GUSZTÁV által. Ára 5 frt.

A haditudományok tana felolvasásokban,
hadtörténeti példákkal felvilágosítva. Irta Terstyánszky Ágoston.
Három füzet ára 5 frt.

Magyarország függetlenségi harcának története 1848 és 1849-ben.

Irta HORVÁTH MIHÁLY. II. kiadás. I. kötet. A teljes munka ára 12 frt.

Utazás a Balt-tenger vidékein.

Irta HUNFALVY PÁL. Két kötet. Ára 4 frt 60 kr.

Rövid hiterkölcsei beszédek

a tanév minden vasárnapjára. Mondotta KAROLY GY. HUGÓ a jászovári-
premontrei kanonok-rend tagja stb. Ára 1 frt 50 kr.

**A polgári bíróságokra vonatkozó 1869, 1870, 1871.
évi törvényczikkek.**

Hivatalos kiadás. Ára 50 kr.

A telekkönyvi eljárás rendszeres kézikönyve

honi törvényeinkhez sat. alkalmazva és példagyűjteménnyel ellátva. Irta
SCHNIERER GYULA. 2-dik, átdolgozott és bővített kiadás. Ára 2 frt.

A cholera

és annak gyógyítása hideg vízzel. Rausse elvei szerint és saját tapasztalata után
irta HALM TIVADAR. II-ik kiadás.

Németből Vélis Simon, viz-orvos, orvos-sebész, szülész és szemész.
Ára 50 kr. o, é.

A francia nyelv

levélszerinti önképzése Robertson T.

tanmódja szerint. Irta Psenyeczki NAGY SÁNDOR, a francia és angol nyelvek
nyilv. tanára, a debreczeni ref. főiskolában és egy miniszterileg engedélyezett
tanintézet tulajdonosa.

Ára egy levélnek, azoknak, kik a leveleket f. é október végéig megren-
delik 25 kr., későbbi bolti ára 30 kr. leend.

Ugyanazon szerzőtől megjelent:

Az angol nyelv levélszerinti önképzése.

Ára egy levélnek 30 kr. Eddig 14 levél jelent meg.

COLLECTION

or
British authors.

Tauchnitz edition.

E jeles kiadás régibb és legújabb kötetei
folyvást kaphatók.

Oesterreich-Ungarn in einem Kriege gegen Russland.

Politisch-militär.- geograph.- Studie. Ára 70 kr.

L. Rothschild's Taschenbuch für Kaufleute, insbesondere für Zöglinge des Handels.

15. vermehrte und vielfach verbesserte Auflage. Ára 3 frt 17 kr.